

Praha před husitskou revolucí, která mohla vyjít až téměř dvě desetiletí po jejím sepsání, v roce 1990. Na stránkách této knihy Mezník naplno využil metodologické přístupy, které v dané době ještě ani nenalezly své pojmenování. Jedná se především o prosopografii, reflektující kolektivní chování skupin městského obyvatelstva, k jejímž rozvoji došlo až mnohem později. Můžeme jenom litovat, že se až na několik výjimek Mezník vydal pouze po „*Cestě Prahy k husitské revoluci*“, jak se původně kniha měla nazývat, ale ke zpracování samotného vývoje pražského souměstí během revoluce a v porevolučním období se již nedostal. Nutno podotknout, že tento dluh v české mediévistice přetrvává i nadále. Mezník totiž svůj další zájem zaměřil na moravské dějiny, výsledkem čehož byla vynikající syntéza *Lucemburská Morava 1310–1423*. Některé přípravné studie byly rovněž zařazeny do předkládaného sborníku (například *Politika moravských markrabat Jana Jindřicha a Jošta; Markrabě a páni. K mocenskému dualismu na Moravě v době předhusitské*).

Výborem Mezníkových prací se čtenáři dostává do rukou ucelený soubor třiačtyřiceti studií, mezi kterými nechybí rovněž některé významné eseje (*Česká a moravská šlechta ve 14. a 15. století; Jeroným Šrol. Úvahy o osudech jednoho husity*). Přestože řada dílčích závěrů a tvrzení zajisté v budoucnu dozná úprav či změn, již nyní prokázaly Mezníkovy průkopnické analýzy svoji kvalitu a významný metodologický přínos. Bezesporu to dokládá samotný fakt, že po mnoha letech dochází k jejich opětovnému vydání v původní nepřepřacované podobě.

MARTIN MUSÍLEK

Miroslav FLODR, *Brněnské městské právo na konci středověku*, Archiv města Brna, Brno 2008 (= Brno v minulosti a dnes, Supplementum 7)

160 s., ISBN 978-80-86736-11-2

Předkládaná publikace představuje dosud poslední díl pozoruhodné mozaiky rekonstruující podobu brněnského městského práva v období středověku, kterou již více než patnáct let systematicky sestavuje Miroslav Flodr. Po třisvazkové edici *Právní knihy města Brna z poloviny 14. století* (1990–1993) následovala obsáhlá monografie věnovaná počátkům brněnského městského práva (2001) a edice *Pamětní knihy z let 1343–1379*

(2005). V roce 2006 vyšla útlá publikace o brněnském městském právu v období po smrti autora Právní knihy notáře Jana (1359–1389), doplněná v roce 2007 edicí nálezů brněnského městského práva do roku 1389. Roku 2008 pak vyšla péčí Miroslava Flodra také *Příručka práva městského* (tzv. *Manipulus*), kterou sestavil jiný notář města Brna, Jan z Gelnhausenu, v poslední třetině 14. století.

Anotovaná kniha postihuje vývoj brněnského městského práva v období od roku 1389 do konce 15. století. Navazuje tedy na výklad o brněnském právu po smrti notáře Jana, a to nejen chronologicky, ale i svou strukturou. Také zde je text rozdělen na dvě základní části – první obsahuje obecnou charakteristiku rozvoje brněnského práva v daném období, v druhé, obsáhlejší části věnuje Flodr pozornost relevantním písemnostem dané doby. V úvodu autor stručně nastiňuje politické pozadí, respektive vývoj vztahů mezi městem Brnem, zeměpánem a stavy. Upozorňuje rovněž na soudobou tendenci k romanizaci práva, jež dle autorova soudu zpětně potvrzuje mimořádnou progresivitu brněnského práva, které bylo už v době svého vzniku na římském právu založeno. Toto konstatování je na několika místech knihy zdůrazněno, a právě v „modernosti“ Právní knihy spatřuje Flodr jeden z důležitých důvodů její popularity ve sledovaném období.

První část knihy je zaměřena na nejdůležitější nositele rozvinuté právní tradice města Brna, tedy na přísežné a notáře. Následuje přehled písemností, ze kterých je možné podobu práva rekonstruovat, přičemž hlavní pozornost je ve shodě s dobovým nahlížením věnována opisům Právní knihy, jejichž vznik spadá do období 1389–1500, s přihlédnutím ke všem modernifikacím a posunům. Odchytky od normy představované podle autora výlučně textem původní Právní knihy jsou hodnoceny vždy negativně („*opomenutí a vynechání obsáhlejších textů, či dokonce celých kapitol, musíme klasifikovat jako nadměru podivný a naprosto nepřijatelný postup*“ s. 79), a to ne zcela v souladu s dobovým nahlížením na proces nalézání práva i jeho zaznamenávání, jež bylo výrazně dynamičtější než dnes.

Velmi stručně jsou dále zmíněny subsidiární zdroje využívané v rámci brněnského práva – vedle již zmiňovaného práva římského naznačuje Flodr v souladu s potřebami doby i vliv práva církevního a zemského. Autorovu zájmu pak v následující části nešla ani panovnická privilegia pro město Brno jako jeden ze základů brněnského

práva jako takového. Sféru bezprostředního vlivu působení městského práva na obyvatele, kteří spadali do jurisdikce míst, která se vedle Brna tímto právem řídila, postihuje oddíl věnovaný právním nálezům ze sledovaného období (je zde předepsána samostatná edice, věnovaná v budoucnu této problematice), statutům a zajištění práva v rámci knih pamětních, knih městských financí a v rýchtářských rejstřících, jež jsou velmi cenným zdrojem nejen pro pochopení fungování práva v praxi, ale také pro poznání každodennosti českého středověku.

MICHAELA MALANÍKOVÁ

Simona KOTLÁROVÁ, *Páni z Rožmitálu, Veduta, České Budějovice 2008*
(= *Šlechta zemí České koruny 6*)

242 s., ISBN 978-80-86829-37-1

Desetiletí zanedbávané studium šlechtického rodopisu se v posledních letech těší nebývalému zájmu a řada monografií postupně zaplňuje mezery v poznání jednotlivých šlechtických rodů. Většina těchto knih se orientuje na důkladné rešerše faktografického materiálu a jeho základní utřídění, s hlavním důrazem na genealogické vazby a majetkové poměry. K tomuto přístupu se programově hlásí i Simona Kotlárová v monografii věnované pánům z Rožmitálu, jež je dle autorky „určena spíše širší čtenářské obci, zajímající se o šlechtickou genealogii, než obci akademické“. Poznámkovým aparátem, čítajícím přes nevelký rozsah vlastního textu téměř tisícovku položek, má nicméně ambice oslovit i odborné kruhy.

Pánové z Rožmitálu se dostali do popředí české šlechty po polovině 15. století, a logicky je proto staršímu výkladu věnována jen menší pozornost. Pro nejstarší a na prameny skromné období autorka řeší problematiku jejich vztahu k panovníkovi a jeho dvoru, přičemž se drží konceptu dělicího šlechtu na pozemkovou a benefičiární. Pány z Rožmitálu řadí do druhé skupiny, byť výchozí úvahy nejsou neproblematické. Např. z poznatku, že jsou členové rodu doloženi především na dvoře a mimo vlastní území, nelze vyvozovat, že by trávili většinu času na cestách s panovníkem. Zmíněné doklady pocházejí ze svědečných řad, Rožmitálové sami jako vydavatelé listin nevystupují, a tudíž jsou jejich pobyty na vlastní doměné těžko doložitelné. Autorčina teze nicméně otevírá širší otázku, nakolik je možné postihnout vztah

panovnické a stavovské (šlechtické) moci, pokud disponujeme prameny především z jedné strany. Rovněž snaha dělit šlechtu na benefičiární a pozemkovou by se ukázala v jiném světle, pokud by autorka vycházela z dnes již čtených studií k jednotlivým dvorům, a nikoli z předem daného konceptu. Bohužel se problematické kombinace objevují i v dalším výkladu. Nelze Rožmitály v době Václava IV. zařadit mezi královny „milce“ jen na základě panovníkem zapsaného zboží, neboť motivace takovýchto aktů nemusela spočívat nutně jen v oblibě, ale např. ve splácení dluhů. Stejně tak nelze říci, že by král zápisem 200 kop hřiven Rožmitály „vyčlenil ze sféry nižší šlechty a vynesl do panského stavu“, kam již beztak patřili.

Přes druhou kapitolu, pojednávající o generaci spojené se vzestupem Rožmitálů (především Jaroslavu Lvovi a královně Johaně), výklad rychle spěje k nejvýznamnější postavě rodu Zdeňku Lvovi, kterému je věnována téměř polovina textu rodopisné části knihy. Při popisu Zdeňkovy politické činnosti se autorka drží starších výkladů, řadu cenných poznatků naopak přináší k otázce jeho zadlužení. Krach rožmitálských financí, které nestačily sanovat náklady na Zdeňkovu politickou, reprezentativní i úvěrovou činnost, přineslo první velké zhroucení šlechtického dominia, tedy jev charakteristický pro pozdější období. Zatímco raně novověké finanční úpadky byly v literatuře již detailně sledovány, autorčina sonda do Zdeňkova hospodaření vytváří dobré výchozí podmínky pro zhodnocení tohoto rozsáhlého bankrotu. Vyčíslení rožmitálských dluhů a pohledávek ukazuje, že se Zdeněk dostal nejen do druhotné platební neschopnosti v důsledku nedobytnosti pohledávek u královské komory, ale zároveň do pasti své politické činnosti. Pouze setrvání ve vysoké politice mu zaručovalo trpělivost věřitelů, zároveň však přinášelo další zadlužování.

Dvě a půl století rožmitálských dějin po smrti Zdeňka Lva jsou svědectvím o postupném úpadku rodové moci i prestiže. Ani morganatické svazky s bohatými příslušníky nižší šlechty nepomohly k zisku patřičné majetkové základny, která by vrátila rod do nejvyšších pater šlechtického společenství. Výklad této nejméně známé epochy rožmitálských dějin ukazuje na postupnou sociální deklasaci s neslavným koncem, kdy se rod jednoduše ztrácí z písemných pramenů, aniž by bylo možno zaznamenat jeho skutečné „vymření“. Není ovšem vyloučeno, že ponurý obraz pobělohorské etapy je dán povahou využitých pramenů, které se týkají ve značné míře majetkoprávních záležitostí.